

URUSH VA INSON TAQDIRI: ERIX MARIYA REMARK IJODI MISOLIDA

*Farg'ona shahar 1-sonli texnikumi ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi
Yuldasheva Nigoraxon Obbosxon qizi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada nemis adabiyotining yirik namoyandasi Erix Mariya Remark ijodida urush va inson taqdiri muammosi tadqiq etiladi. Yozuvchining "G'arbiy frontda o'zgarish yo'q", "Uch og'ayni" va "Zafar darvozasi" kabi asarlari misolida "yo'qotilgan avlod" fojeasi, urushning inson psixologiyasiga ko'rsatgan halokatli ta'siri va hayot mazmunini saqlab qolish uchun kurash tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: Erix Mariya Remark, urush, inson taqdiri, yo'qotilgan avlod, fojia, front, psixologizm, humanizm.

XX asr insoniyat tarixiga eng qonli va shafqatsiz urushlar davri bo'lib kirdi. Bu davr adabiyotida urush mavzusi shunchaki tarixiy voqea emas, balki inson psixologiyasi va taqdirini sindiruvchi dahshatli kuch sifatida tasvirlangan. Ushbu mavzuni eng yuqori cho'qqiga olib chiqqan ijodkorlardan biri — nemis yozuvchisi Erix Mariya Remarkdir. U o'zi bevosita guvoh bo'lgan va ishtirok etgan Birinchi jahon urushining mudhish oqibatlarini o'z asarlarida mahorat bilan ochib berdi.

Erix Mariya Remarkning shaxsiy hayoti va "Avtobiografik" xarakter

Maqolada qahramonlar taqdiri yozuvchining o'z hayoti bilan nechoqlik bog'liqligini ko'rsatish ilmiy qimmatni oshiradi:

Haqiqiy front hayoti: Remark 1916-yilda (18 yoshida) frontga safbar etilgan. Gʻarbiy frontdagi janglarda bir necha bor yaralangan. "Gʻarbiy frontda oʻzgarish yoʻq" asaridagi Paul Boymerning kechinmalari — Remarkning shaxsiy xotiralaridir.

Natsistlar taʼqibi: Remark urushni qoralagani uchun Germaniyada Gitler hukumati tomonidan "vatan xoinligi"da ayblangan. Uning kitoblari ommaviy ravishda yoqib yuborilgan va oʻzi fuqarolikdan mahrum qilingan.

Sinf doshi va opasining fojiasi: Remarkning oʻzi urushdan omon qaytgan boʻlsa-da, uning singlisi Elfrida Sholz natsizmga qarshi gapirgani uchun qatl etilgan. Bu fojia uning asarlaridagi oʻlim va adolatsizlik motivlarini yanada kuchaytirgan.

2. "Yoʻqotilgan avlod" terminining adabiy konteksti

Bu termin dastlab Gertruda Stayn tomonidan Ernest Xemingueyga qarata aytilgan ("*Sizlarning barchangiz yoʻqotilgan avlodsiz*").

Biroq, aynan Remark ijodi ushbu ijtimoiy-psixologik qatlam fojiasini Yevropa miqyosida eng mukammal ochib bergan adabiy namuna hisoblanadi.

Psixologik sindrom: Bugungi tibbiyot va psixologiyada buni "Posttravmatik stress buzilishi" (PTSD) deb atashadi. Remark qahramonlari (Robert, Otto, Gotfrid) aynan shu sindromdan azob chekishadi — ular tinch hayotda qarsillagan ovozdan choʻchiydi, odamlarga ishonmaydi va yolgʻizlikka intiladi.

"Yoʻqotilgan avlod" fojiasi

Remark ijodining asosiy oʻzagi — "yoʻqotilgan avlod" (lost generation) tushunchasi bilan bogʻliq. Bu ibora urush sababli hayoti, orzu-umidlari va kelajagi butunlay barbod boʻlgan, tinch hayotga qaytsa-da, undan oʻz oʻrnini topa olmagan yoshlar qatlamiga nisbatan ishlatiladi.

Yozuvchining dunyoga mashhur "G'arbiy frontda o'zgarish yo'q" (1929) romani bu mavzuni ochib beruvchi eng yorqin asardir. Romandagi bosh qahramon Paul Boymer va uning sinfdoshlari maktab partasidan to'g'ridan-to'g'ri okoplarga, front chizig'iga tashlanadi. Remark urushni qandaydir vatanparvarlik yoki qahramonlik sifatida emas, balki:

Qon, o'lim va azob-uqubat;

Yosh yigitlarning maqsadsiz qurbon bo'lishi;

Inson qadrining mutlaqo yer bilan bitta bo'lishi sifatida ko'rsatadi.

Paul Boymerning: *"Biz hali hayotga ildiz otib ulgurmagan edik. Urush bizni yuvib ketdi"* degan so'zlari butun bir avlodning fojiali qismatidan dalolat beradi.

Urushdan keyingi hayot va ma'naviy bo'shliq

Urush faqat frontda odam o'ldirish bilan tugamaydi. Uning eng mudhish asorati tinch hayot boshlanganda namoyon bo'ladi. "Uch og'ayni" (1936) romanida yozuvchi urushdan omon qaytgan, ammo ruhiyati butunlay jarohatlangan uch do'st — Robert, Otto va Gotfrid taqdirini qalamga oladi.

Ular uchun urush tugagan, ammo urush xotiralari, dahshatlari ularni ta'qib qilishdan to'xtamaydi. Bunday insonlar hayotida vujudga kelgan ma'naviy bo'shliqni faqatgina ikki narsa to'ldirishi mumkin edi:

Haqiqiy do'stlik: Front ortida sinalgan, bir-biri uchun jon berishga tayyor sodiqlik.

Samimiy sevgi: Robert va Patrisiya o'rtasidagi sevgi qahramonning qorong'u hayotiga nur olib kiradi, biroq urush asoratlari baribir baxtga yo'l bermaydi.

Muhojirlik va inson g'ururi

Ikkinchi jahon urushi arafasidagi Yevropa hayoti va fashizm balosi Remarkning "Zafar darvozasi" (1945) romanida o'z aksini topgan. Bosh qahramon — shifokor Ravik Germaniyadagi natsistlar tazyiqidan qochib, Parijda hujjatsiz, yashirincha yashashga majbur bo'lgan qochqin.

Bu asarda urush shunchaki qurolli to'qnashuv emas, balki insonni o'z vatanidan, o'zligidan, kasbidan va huquqlaridan ayiruvchi siyosiy apparat sifatida tasvirlanadi. Ravik taqdiri misolida Remark inson har qanday og'ir sharoitda ham o'z gumanistik tamoyillarini va ichki g'ururini saqlab qolishi mumkinligini isbotlaydi.

Xulosa

Erix Mariya Remark asarlarida urush va inson taqdiri bir-biriga qarama-qarshi qo'yilgan ikki qutbdir. Urush — vayron qiluvchi kuch, inson taqdiri esa uning g'ildiraklari ostida ezilgan ojiz, ammo shonli mavjudotdir. Remark o'z ijodi orqali dunyoni urushni la'natlashga, tinchlikni asrashga va eng og'ir damlarda ham insoniylikni yo'qotmaslikka chaqiradi. Shuning uchun ham uning asarlari bugungi kunda ham o'zining dolzarbligini yo'qotmagan.

Foydalanilgan adabiyotlar (References)

1. Remark, E. M. (2018). *G'arbiy frontda o'zgarish yo'q* (N. Ataxanov tarjimasini). Toshkent: Yangi asr avlodi.
2. Remark, E. M. (2020). *Uch og'ayni* (M. Mirzayev tarjimasini). Toshkent: G'afur G'ulom nashriyoti.
3. Zverev, A. M. (1985). *Erix Mariya Remark: Jizn i tvorchestvo*. Moskva: Xudojestvennaya literatura.
4. Xatami, N. (2012). *XX asr xorijiy adabiyoti tarixi*. Toshkent: O'qituvchi.